
ПРОГРАМА ДІЙ НА ДРУГЕ ДЕСЯТИЛІТТЯ БОРОТЬБИ ПРОТИ РАСИЗМУ І РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

ВИКЛАД ФАКТІВ № 5

ХАРКІВСЬКА ПРАВОЗАХИСНА ГРУПА

Харків
«ФОРІО»
2004

Друге видання

Ця публікація здійснена за фінансової підтримки Європейського Союзу. За зміст публікації відповідає лише Харківська правозахисна група, і його ні за яких обставин не можна вважати таким, що відбиває позицію Європейського Союзу
This document has been produced with the financial assistance of the European Union. The contents of this document are the sole responsibility of Kharkiv Human Rights Protection Group and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union

Програма дій на друге десятиліття боротьби проти расизму і расової дискримінації. Виклад фактів / Харківська правозахисна група. – Харків: Фоліо, 2004. – 16 с.

© С.Ю.Захаров, упорядкування, 2004
© Харківська правозахисна група, 2004
© Б.С.Захаров, художнє оформлення, 2004

ВСТУП

Дискримінація являє собою відмову у правах людини та основних свободах. І поки дискримінація та її, без усякого сумніву, найстрашніший прояв расизм мають місце, світова громадськість не може розраховувати на побудову міжнародного суспільства, заснованого виключно на принципах рівності, гідності і цінності людської особистості. Світове співтовариство не може залишатися бездіяльним перед лицем кричущого, знехтування основоположної гідності людської особистості, що знаходить вияв у тій узаконеній формі расової дискримінації, якою є апартеїд. Усе людство вимагає, щоб міжнародне співтовариство виявило зацікавлену участь, солідарність і вжило заходів.

Генеральна Асамблея у своїй резолюції 42/47 доручила Генеральному секретареві організувати в 1988 році в межах Програми дій у другому Десятилітті боротьби проти расизму та расової дискримінації глобальні консультації за участі представників системи Організації Об'єднаних націй, регіональних міжурядових організацій та зацікавлених неурядових організацій, які мають консультативний статус при Економічній і Соціальній Раді з тим, щоб приділити основу увагу координації міжнародної діяльності у боротьбі проти расизму та расової дискримінації. Інформація про результати цих консультацій має набути широкого розповсюдження.

Глобальні консультації відбулися 3-6 жовтня у Палаці Націй у Женеві. Головою доповідачем на них було обрано заступника Генерального секретаря з прав людини пана Яна Мартенсона.

Готуючись до цих Консультацій, Центр прав людини приділив особливу увагу проханню Генеральної Асамблеї мобілізувати максимум міжнародного тиску, щоб досягти цілей другого Десятиліття, і здійснення заходів, викладених у Програмі дій. Мета полягала в тому, щоб сприяти стимулюючому і глибокому обміну думками і виявити цікаві, змістовні і корисні ідеї та рекомендації, надати тим самим нового поштовху глобальній боротьбі проти расової дискримінації.

Таким чином, склад учасників та характер Консультацій було продумано так, щоб забезпечити при їх проведенні дотримання духу і букви відповідної резолюції Генеральної Асамблеї. Досить представницький характер участі в Консультаціях забезпечило залучення до них активістів боротьби за права людини з усіх секторів міжнародного співтовариства, неурядових організацій і фахівців. У центрі уваги були опис і оцінка внеску міжурядових органів та організацій, що займаються питаннями прав людини, а також секретаріатів організацій системи Об'єднаних Націй, спеціалізованих установ та інших міжнародних організацій та інститутів. Вод-

ночас з великою увагою було вислухано думку вчених, наукових діячів, професорів університетів, а також представників неурядових організацій.

РОЗГЛЯНУТІ ПИТАННЯ

У ході засідання на Консультаціях було розглянуто такі теми:

1. Міжнародна проблема расизму сьогодні;
2. Витоки расизму та расової дискримінації;
3. Сучасні форми расизму, зокрема, апартеїд;
4. Уразливі групи з боку расизму;
5. Поточна і перспективна діяльність Організації Об'єднаних Націй у боротьбі проти расизму та расової дискримінації;
6. Координація і зміцнення на всіх рівнях міжнародних дій проти расизму та расової дискримінації.

Результати Глобальних консультацій, як стало очевидно, свідчать про те, що склад учасників, характер і порядок денний дозволили розглянути широкий спектр питань, що стосуються расизму, расової дискримінації та апартеїду; сприяли висуненню деяких нових і цікавих пропозицій та рекомендацій стосовно подальших дій. Тому доцільно, щоб у майбутньому Генеральна Асамблея санкціонувала проведення подібних консультацій на пізнішому етапі.

Учасники Консультацій отримали важливе послання Голови Спеціального комітету проти апартеїду Його Превосходительства генерал-майора пана Джозефа Гарби. У своєму посланні він підкреслив, що Спеціальний Комітет, який відіграє провідну роль у боротьбі проти нещастя апартеїду, і заслуговує на загальну підтримку і мобілізацію зусиль, спрямованих на те, щоб повністю покласти край тому злочину проти людства, якою є політика апартеїду.

Важливий внесок у дискусію зробив також представник Спеціального комітету з питання про хід здійснення Декларації про надання незалежності колоніальним країнам і народам, який відзначив, що ліквідація колоніалізму нерозривно пов'язана з боротьбою проти расизму і расової дискримінації одним за найбільш мерзенних и брудних проявів якого став апартеїд.

Важливе значення мав також виступ на Консультаціях засновника і президента фонду «Франс Ліберте» пані Данієль Міттеран. Пані Міттеран підкреслила: якщо міжнародне співтовариство об'єднає свої сили, рішучість і спільну волю, то це прискорить ліквідацію геноциду, расової ненависті й дискримінації. Саме в цьому дусі міжнародне співтовариство має надалі збагачувати всю гаму етнічних та соціальних прав, які були поступово завойовані у другій половині XIX століття і які мають бути збережені в «арсеналі прав» нашого часу.

МІЖНАРОДНА ПРОБЛЕМА РАСИЗМУ СЬОГОДНІ

На першому засіданні Консультацій, яке відбулося 3-го жовтня 1988 року і було відкрите Головою Доповідачем паном Мартенсоном, розглянуто питання про міжнародну проблему расизму сьогодні. З приводу цього виступили такі учасники Консультацій: пані Даніель Міттеран; Комісар Організації Об'єднаних Націй у Намібії пан Бернт Карлссон; голова Болгарської комісії з прав людини пан Костянтин Теллалов; директор Панафриканського Інституту міжнародних відносин, колишній Генеральний секретар Організації єдності /ОАЄ/, пан Ждем Коджо і голова Комітету неурядових організацій пан Марек Хагмайер.

У ході обговорювання цієї теми було відзначено, що міжнародне співтовариство отримало новий виклик, кинутий йому расизмом і расовою дискримінацією, які проникли в пори людського суспільства і поставили під сумнів міць його моральних цінностей.

Хоча апартеїд, як і колись, являє собою практику расової сегрегації в її найжорстокішій і узаконеній формі, є злочином проти людства, не варто розглядати расову дискримінацію виключно в контексті апартеїду. Виступаючи під гаслом захисту націй «від напливів людей іншого кольору шкіри», екстремістські рухи намагаються впливати на розум і почуття чоловіків та жінок і особливо молоді. Серед інших аспектів, які можуть призвести до виникнення расової дискримінації та расових забобонів, були названі безробіття, інфекційні захворювання, такі як синдром набутого імунodefіциту /СНІД/, а також умонастрої, яким властиво зводити причину всіх бід до присутності іноземців і пояснювати цим усі нещастя. У цьому зв'язку згадувалася також та роль, яку відіграють певні економічні, соціальні і культурні сили, діяльність яких здатна пробудити расові забобони й уявлення про расову вищість; міжнародна міграція робочої сили, форми плеємних чвар і націоналізму, які можуть стати причиною висилки, масових вбивств, виникнення національної та расової ненависті і дискримінації. Після злочинів нацизму й трагедії другої світової війни не можна допустити, щоб тривало проведення політики дискримінації та сегрегації за ознакою кольору шкіри, релігійної приналежності, культури і статі. У зв'язку з 40-ю річницею проголошення Загальної декларації прав людини була дана висока оцінка діяльності системи Організації Об'єднаних Націй у галузі боротьби проти расизму, расових забобонів і дискримінації, а також у справі захисту й розвитку поважання до прав людини й основних свобод. Для вирішення нових завдань було запропоновано приділити особливу

увагу повному застосуванню міжнародних стандартів, які стосуються викорінення расизму та расової дискримінації на міжнародному та національному рівнях, а також здійсненню заходів, спрямованих на зміцнення в межах системи формування ролі усіх форм морального виховання молоді й формування морально-етичних цінностей.

Було підкреслено, що формування моральної позиції, заснованої на визнанні «Іншого», позиції врахування і розуміння різноманітності відмінностей, що існують між людьми, їх звичаями, традиціями, релігіями і культурами, є важливим фактором викорінення расових забобонів і дискримінації, оскільки расизм тягне за собою байдужість, нетерпимість, бездушність.

Обговорюючи названий пункт, оратори неодноразово посилалися на становище у Південній Африці, Намібії і підкреслювати ту відповідальність, яка лягає на Організацію Об'єднаних Націй, спеціалізовані установи, урядові й неурядові організації за ведення боротьби проти расизму, расової дискримінації та апартеїду.

Далі було підкреслено, що расизм є також фактором, що перешкоджає соціальному прогресу й розвитку обдарованих осіб і перебиває їм шлях до заняття науковою та іншими видами діяльності через їхню расову приналежність. Крім того, було сказано, що расизм дає привід для виникнення не лише внутрішнього непорозуміння, але й міждержавних конфліктів, які можуть набути гострої форми й створювати загрозу міжнародному миру й безпеці.

ВИТОКИ РАСИЗМУ І РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Засідання учасників Консультатив, що відбулося у другій половині понеділка, 3-го жовтня 1988 року, було присвячене обговоренню питання про витоки расизму і расової дискримінації.

За даною темою перед присутніми виступили: декан факультету теології Женевського університету пан Альбер де Пюрі; професор Історії Декарського університету пан Жозеф Кі-Зербо; професор економіки, директор африканського відділення організації «Форум країн третього світу» пан Самір Амін; член Підкомісії, професор міжнародного права Люблянського університету /Югославія/ пан Данило Тюрк.

На засіданні було порушене питання про те, чи не сприяли монотеїстичні релігії у своїй давній формі виникненню расизму, незважаючи на те, що всі вони визнавали походження людей від спільного прабатька.

Ішлося про основоположну спільність людей, було відзначено, що з наукової точки зору саме визначення раси є нечітким, оскільки містить різні суперечливі елементи.

Було звернено увагу на зв'язок між колоніалізмом і расизмом, особливо в тому, що стосується колоніального й постколоніального етапів Історії Африки. Говорилося також про те, що економічна зацікавленість є одним із найістотніших елементів расизму. У цьому контексті було відзначено, що апартеїд є найбільш згубним і крайнім виявом расизму сьогодні, і що для його ліквідації треба докласти спільних зусиль. Була висловлена думка про те, що збереження забобонів і расової дискримінації у значній мірі пояснюється низьким культурним рівнем населення; наголошено також на необхідності конструктивного залучення усіх верств суспільства у справу забезпечення кращого розуміння відмінностей між людьми, різноманітності рас і культур.

Говорилося про зв'язок між політикою експансії, що її здійснювали протягом минулого століття європейські країни, Ідеологією лібералізму і расизмом. Було висловлено тривогу з приводу існування до сьогоднішнього дня непрямих форм колоніалізму. Відзначено також, що слід докласти додаткових зусиль, щоб ліквідувати расизм і расову дискримінацію, особливо шляхом проведення просвітницької діяльності. Також було зроблено заклик на підтримку загального визнання існуючих у галузі прав людини документів, спрямованих проти расизму та расової дискримінації з метою створення міжнародної культури, в основі якої б лежала повага прав людини.

Було зазначено, що расова дискримінація може мати різні вияви. Інколи вона може сприйматися як всього-навсього расові забобони. У такому випадку справі можна зарадити, проводячи просвітницьку діяльність. В іншому випадку вона може набувати форму панування одного класу суспільства над іншим. По суті ж проблема значно складніша. Расова дискримінація є складовою частиною історії людства, і було показано, що природній перебіг історичного розвитку не створює достатніх передумов для ліквідації расизму і расової дискримінації. У цьому зв'язку учасники торкнулися принципу рівності у застосуванні правових норм стосовно кожної людини.

У ході обговорення особлива увага була приділена тісному взаємозв'язку між боротьбою проти расизму, расової дискримінації та апартеїду й пошуком шляхів до повного набуття економічних, соціальних та культурних прав. Було зазначено, що обидві ці мети є взаємозалежними. Як приклад було наведено становище біженців, робітників-мігрантів і корінного населення.

СУЧАСНІ ФОРМИ РАСИЗМУ, ЗОКРЕМА, АПАРТЕЇД

На ранковому засіданні у вівторок, 4-го жовтня 1988 року, на Консультаціях обговорювалося питання про сучасні форми расизму, зокрема, апартеїд. На засіданні виступили: директор Програми боротьби проти ра-

сизму Всесвітньої Ради церков Його Преподобіє Н. Барні Питьяна; заступник Постійного представника Зімбабве при Організації Об'єднаних Націй в Женеві пан Миколас Д. Кітікіті; старший викладач юридичного факультету «Трінті-коледжу» у Дубліні пан Кадер Асмаль; представник Центру боротьби проти апартеїду пан Теодор С. Зупанос і член Підкомісії з попередження дискримінації і захисту меншин пан Асб'єрі Ейде.

Практику апартеїду було названо найжорстокішою і найнеприйнятнішою формою расизму та расової дискримінації. Повне викорінення цього злочину має стати спільним завданням для міжнародного співтовариства у найближчі роки. Було порушене питання про ту роль, яку відіграють церкви у Південній Африці та за її межами. Було також висловлено думку про необхідність більш поглибленого дослідження складових елементів апартеїду з тим, щоб мати можливість успішніше боротися з даним злом. У цьому зв'язку особливу увагу було приділено елементу експлуатації як одному з найістотніших аспектів проблеми і було підкреслено масштабність цього елементу в міжнародному плані, яким і пояснюється складність викорінення апартеїду. Пролунав загальний заклик до суворого застосування обов'язкових санкцій проти Південної Африки відповідно до рекомендацій Генеральної Асамблеї.

Одним з важливих аспектів південноафриканської проблеми є мілітаризація країни і той тиск, який південноафриканська армія застосовує до сусідніх держав. Як наслідок, політика південноафриканського уряду стає все більш репресивною. В такій ситуації Організація Об'єднаних Націй стає перед дуже складним вибором.

Були згадані явища «ксенофобії» і «генерофобії», відзначено, що коли та чи інша держава будується на основі однієї культури або однієї релігії, то створюються передумови виникнення такого явища. Ті ж явища виникають у тих випадках, коли існує економічна небезпека. У ході обговорення торкнулися також питання про тяжке становище палестинців на окупованих територіях.

УРАЗЛИВІ ГРУПИ З БОКУ РАСИЗМУ

На засіданні, що відбулося у вівторок, 4-го жовтня 1988 року, у другій половині дня, на Консультаціях обговорювалося питання про уразливі групи з боку расизму, причому особлива увага приділялася становищу корінного населення, робітників-мігрантів, біженців та груп меншин. З різних аспектів теми виступили: Голова Робочої групи, яка займається питаннями корінного населення Підкомісії з попередження дискримінації і захисту меншин пані Еріка-Ірена Даес; директор сектора, який займається питаннями міжнародної міграції та наймом Міжнародного бюро

праці пан Роджер Бенінг; директор відділу з правових норм і положень, що стосуються біженців, Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних націй у справах біженців /УВКБ/ пан Гасан М. Арно; член Підкомісії з попередження дискримінації і захисту меншин професор міжнародного права Люблянського університету /Югославія/ пан Данило Тюрк. Щодо питання про расизм та корінне населення, то увагу було звернено на те, що корінне населення особливо вразливе по відношенню до расизму та расової дискримінації. Було висловлене побажання, щоб уряди вжили правових, адміністративних, економічних та соціальних заходів з метою викорінення політики та практики дискримінації проти окремих осіб, груп, общин корінного населення та корінних народностей, аби поліпшити умови їхнього життя і формувати гармонійні взаємовідносини між корінними і некорінними жителями.

У цьому контексті могло б бути доречним створення режиму преференційного ставлення до корінного населення на основі міжнародних документів і конституцій країн, а також вжиття додаткових законодавчих та адміністративних заходів.

Було розглянуто також питання про становище трудящих мігрантів і відзначено, що вони особливо вразливі з боку расизму та расової дискримінації. Було вказано, що нерідко дискримінуються особи, що не є громадянами країни, у якій перебувають. Удостоєна високої оцінки роль, яку відіграють у боротьбі з таким явищем Міжнародна організація праці /МОП/, а також активна участь цієї організації у боротьбі проти расизму та расової дискримінації шляхом пропаганди своїх норм і сприяння їхньому дотриманню. Було вказано, що в центрі уваги документів МОП завжди перебували питання рівного ставлення до людей незалежно від їхньої національності.

Ще одну вразливу групу, становище якої розглядалося у межах обговорення даного пункту, становлять біженці. Було зазначено, що Верховний комісар Організації Об'єднаних Націй у справах біженців спрямував свої зусилля, реалізуючи довірений йому мандат, не на усунення причин чи мотивів появи потоків біженців, а лише на ліквідацію цих наслідків. Окремо був підкреслений зв'язок між боротьбою проти расизму і захистом біженців та наданням їм притулку. Відносно цього є помітне зростання співробітництва з неурядовими організаціями.

Що стосується захисту меншин, то було порушене питання про те, що ж необхідно робити для поліпшення становища груп меншин у різних країнах. Порушувалося також питання про тісний взаємозв'язок між попередженням дискримінації та захистом біженців.

У цьому зв'язку було рекомендовано широко пов'язувати діяльність Організації Об'єднаних Націй для захисту меншин з діями попередження дискримінації. У цьому плані слід провести дослідження і проаналізувати конкретні шляхи підходу до врегулювання проблем, пов'язаних зі становищем меншин у різних частинах світу.

ПОТОЧНА І ПЕРСПЕКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ У ГАЛУЗІ БОРОТЬБИ ПРОТИ РАСИЗМУ ТА РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Цей пункт обговорювався на ранковому засіданні 6-го жовтня 1988 року. На засіданні виступили: Голова Комісії з прав людини пан Аліун Сене; член Підкомісії з попередження дискримінації і захисту меншин і Голова її робочої групи, що займається проблемами корінного населення, пані Еріка-Ірена Даес; Голова Комітету ліквідації расової дискримінації пан Джордж О. Лемпті; заступник Голови Комітету прав людини пан Фаусто Покар; Голова Комітету економічних, соціальних та культурних прав пан Ібрагім Бадауї.

Особливо було підкреслено важливість тієї ролі, що її відіграє Комісія з прав людини у боротьбі проти расизму та расової дискримінації. Звернено увагу на порядок денний Комісії і були відновлені пункти, що містяться в ньому. Наприклад: право народів на самовизначення, апартеїд, становище корінного населення і релігійна нетерпимість. Вони свідчать про те, що принцип недопущення дискримінації, як і колись, залишається одним з основних питань, розглядом яких займається Комісія.

Із самого початку своєї діяльності Комісія з прав людини заявила, що боротьба проти всіх форм дискримінації є одним із найважливіших завдань, які стоять перед суспільством. З моменту свого створення у 1948 році Комісія завжди була одним з основних органів Організації Об'єднаних Націй, які займаються питаннями захисту прав людини і основних свобод. Приймаючи резолюції, пропонуючи нові підходи і доручаючи своїй підкомісії проводити дослідження широкого кола проблем, пов'язаних з дискримінацією, комісія була і залишається в авангарді боротьби проти расизму, расової дискримінації та апартеїду. У цьому контексті згадано надзвичайно важливе дослідження, яке підготував Спеціальний доповідач Підкомісії пан Ахмед Халіф з питань про «Негативні наслідки політичної, воєнної, економічної та інших форм допомоги, що її надають расистському та колоніальному режимам Південної Африки, для реалізації прав людини».

Комісія неодноразово виступала з пропозиціями про організацію семінарів і колоквіумів по конкретній темі расизму та расової дискримінації, щоб розглянути це питання у глобальній перспективі й краще визначити суть цього явища. Торкнулися питання про можливість виділення одного відсотка бюджету Організації Об'єднаних Націй на посилення дій у галузі прав людини, щоб можна було мобілізувати достатню кількість людей і коштів для ліквідації расизму, расової дискримінації та апартеїду.

Стосовно роботи Підкомісії, то питання було звернене на необхідність провести протягом другого Десятиліття двох нових досліджень, які стосуються статусу визвольних рухів за міжнародним правом та статусу корінного населення за міжнародним правом.

Було згадано різні дослідження в галузі расової дискримінації і дискримінаційного поводження, які вже проводяться Підкомісією. Було сказано, що, як про це свідчать її повна назва, Підкомісія має продовжувати й зміцнювати свою діяльність щодо ліквідації всіх форм дискримінації, зокрема такої, що спирається на расову приналежність.

Стосовно роботи Комітету прав людини, то велике значення було надане тій ролі, яку відіграє цей орган, було запропоновано також організувати обмін думками між членами різних органів Організації Об'єднаних Націй, які займаються питаннями ліквідації расової дискримінації, щоб поліпшити їх функціонування і посилити дії, спрямовані на боротьбу проти расизму та расової дискримінації. Крім того, було сказано, що Комітет підтримує будь-які ініціативи та співробітництво у проведенні глобального дослідження процедур звернення по допомогу з боку жертв расизму і расової дискримінації.

Визначаючи, що Комітет ліквідації расової дискримінації є одним з головних органів, що ведуть боротьбу з расизмом та расовою дискримінацією, учасники обговорення загострили увагу на фінансових ускладненнях, які постали перед Комітетом. Отже, було рекомендовано уповноважити Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй відшкодовувати витрати Комітету з регулярного бюджету Організації Об'єднаних Націй. Це дозволило б Комітету й надалі відігравати важливу роль у боротьбі з расизмом та расовою дискримінацією. Крім того, було сказано, що треба ширше висвітлювати роботу Комітету, щоб поліпшити поінформованість міжнародного співтовариства про його заходи.

Стосовно Комітету економічних, соціальних і культурних прав було підкреслено, що, беручи до уваги тісний зв'язок між расизмом, расовою дискримінацією та здійсненням економічних, соціальних і культурних прав, йому треба надати всі необхідні кошти для здійснення його заходів, зокрема для додаткових засідань.

КООРДИНАЦІЯ І ЗМІЦНЕННЯ НА ВСІХ РІВНЯХ МІЖНАРОДНИХ ДІЙ ПРОТИ РАСИЗМУ ТА РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Питання про координацію і зміцнення на всіх рівнях міжнародних дій проти расизму та расової дискримінації обговорювалося в ході консуль-

тацій, проведених 5-го та 6-го жовтня 1988 року. У них взяли участь такі представники: пан Аліун Сене, Голова Комісії прав людини; пан Маркус Кастріоту ді Азамбужа, представник Бразилії при Організації Об'єднаних націй з прав людини; пані Едіт Баллантайн, Генеральний секретар Міжнародної ліги жінок за мир і свободу; пані Керрі Маріас, представник Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури /ЮНЕСКО/; пані Тереза Гасто, директор інформаційної служби Відділення Організації Об'єднаних Націй у Женеві; пан Самір Амін, директор проекту, здійснюваного в межах Програми Добровольців Організації Об'єднаних Націй у Науково-дослідному Інституті соціального розвитку при Організації Об'єднаних Націй Форумі країн третього світу; Його Пророподобіє Еміліо Кастро, Генеральний секретар Всесвітньої Ради церков та пан Харіш Капур, директор Центру досліджень і документації по Азії Інституту вищих міжнародних досліджень, Женева.

У ході цього обговорення було висловлено сумніви щодо доцільності проведення десятиліть дій проти расизму, оскільки боротьба з ним має носити постійний характер. Було також сказано, що не слід підводити під расизм «філософські» підвалини, з тим, щоб не позбутися підтримки свого кращого спільника молоді.

Було запропоновано посилити правову основу розгляду справ, пов'язаних з проявами расизму та расової дискримінації, і характеризувати правопорушення на ґрунті расизму як злочини за міжнародним правом.

Крім того, звернено увагу на той факт, що нині расизм та расова дискримінація знаходять втілення у дискримінаційному ставленні до трудящих-мігрантів та біженців. Великим проявом расизму є обмеження у пересуванні населення, тоді як, навпаки, потрібен вільний обмін ідеями, товарами та капіталом.

Було визнано, що держави мають взяти заходів до виправлення таких ситуацій. Однак це не повинно стати на заваді зміцненню міжнародних дій. Було дано високу оцінку ролі, яку відіграє Організація Об'єднаних Націй у санкціях проти расистського режиму апартеїду; запропоновано, щоб ті країни, які виступають за підтримку таких санкцій, передбачали заходи щодо кращої координації своїх дій.

Було підкреслено важливість ролі, що її відіграють неурядові організації, подаючи, зокрема, допомогу жертвам расизму, расової дискримінації та апартеїду, особливо в тому, що дають їм можливість захищати власні інтереси у різних органах Організації Об'єднаних Націй.

Було запропоновано продовжити обговорення в межах глобальних консультацій невеликими групами, щоб глибше розглянути різні ідеї, висунуті в ході цієї наради.

Як дуже важлива була розцінена діяльність по розповсюдженню інформації, здійснювана в межах боротьби проти расизму та расової дискримінації, і з метою підвищення поінформованості громадськості. Відзна-

чено, що запропонована всесвітня Інформаційна кампанія, що буде розглянута Генеральною Асамблеєю на її сорок третій сесії, може відіграти дуже важливу роль.

Було також розглянуто можливість підготовки брошури про расизм.

Роз'яснено також заходи, здійснювані ЮНЕСКО, МОП, Всесвітньою організацією охорони здоров'я /ВООЗ/, Продовольчою та сільськогосподарською організацією Об'єднаних Націй /ФАО/ у відповідних галузях їхньої діяльності, і підкреслено, що органи та спеціалізовані установи Організації Об'єднаних Націй тісно співробітничать між собою у викориненні забобонів, нетерпимості, расизму, расової дискримінації та апартеїду.

Було нагадано про представлений ЮНЕСКО конкретний мандат на проведення в ході другого десятиліття заходів у сфері освіти. Висловлено побажання, щоб усі держави неухильно дотримувалися принципів недискримінації та рівності у питаннях освіти і принципів, викладених в Конвенції ЮНЕСКО про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти.

Міжурядові організації, департаменти Організації Об'єднаних Націй, неурядові організації і спеціалізовані установи подали на розгляд учасників консультацій ряд фактологічних документів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

На завершення Глобальних Консультацій, що тривали чотири дні, Голова Доповідач підбив підсумки обговорення основних животрепетних питань і проблем, сформулював такі висновки та пропозиції:

1. Уряди провинні зміцнювати правову основу дій проти расизму та расової дискримінації шляхом вставлення правових санкцій проти правопорушень на ґрунті расизму. Запропоновано розглядати расизм та расову дискримінацію як злочин за міжнародним правом.

2. З метою підвищення ефективності боротьби проти расизму, расової дискримінації особливу увагу слід приділяти визначенню різних складових, правових та інших елементів апартеїду.

3. Організація Об'єднаних Націй має докласти зусиль, щоб держави, які ще не зробили цього, приєдналися до відповідних регіональних та міжнародних документів, що стосуються расизму і расової дискримінації. Наприклад, до Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації та Міжнародної конвенції про припинення злочинів апартеїду й покарання за нього, або ратифікували їх.

4. Міжнародне співтовариство повинно активізувати свої зусилля, щоб забезпечити розширення практичної й ефективної допомоги жертвам расизму, расової дискримінації та апартеїду, а також народам й рухам, які

борються проти цього, не лише у Південній Африці, а й у сусідніх країнах. Було запропоновано розглянути можливість звернення до всіх держав, міжурядових та неурядових організацій і зацікавлених осіб із закликом подати максимальну допомогу цим народам у їхній мужній боротьбі за відновлення своїх основних прав.

5. Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй має і надалі розглядати у терміновому порядку питання про введення відповідно до глави УП Статуту Організації Об'єднаних Націй обов'язкових санкцій проти режиму апартеїду Південної Африки. Було запропоновано, щоб вважалися найважливішими заходи щодо припинення будь-якого співробітництва з Південною Африкою, заборони надання будь-яких кредитів Південній Африці та інвестицій у цю країну, припинення торгівлі з нею, введення ембарго на постачання нафтопродуктів та інших стратегічних товарів.

6. Необхідно зміцнювати співробітництво та координацію у здійсненні Програми дій між відповідними органами та підрозділами Організації Об'єднаних Націй в межах її системи, щоб збільшити зусилля щодо ефективного здійснення цієї Програми. Слід запропонувати органам, регіональним комісіям і спеціалізованим установам Організації Об'єднаних Націй докласти додаткових істотних зусиль у цьому напрямку, причому не лише під кутом зору поточних подій із сфери їхніх безпосередніх інтересів, а й конкретних здійснюваних сьогодні програм, які могли б бути важливими і корисними для зміцнення міжнародного співробітництва у боротьбі проти расизму та расової дискримінації.

7. У цьому зв'язку можна було б звернутися до Центру прав людини з проханням організувати спільну нараду для розгляду і обговорення подальших заходів щодо зміцнення, координації та співробітництва в межах програм, що стосуються питань боротьби проти расизму та расової дискримінації.

8. Необхідно розглянути нові шляхи й засоби забезпечення координації в галузі різних технічних консультативних послуг, що їх подає Центр прав людини та інші організації системи Організації Об'єднаних Націй у боротьбі з расизмом та расовою дискримінацією, щоб здійснювати спільні програми і зміцнювати існуючі механізми захисту прав людини, включаючи можливість сприяти створенню національних комісій з прав людини.

9. Центр прав людини повинен продовжувати розвиток зв'язків з неурядовими організаціями, зокрема шляхом проведення семінарів, консультацій та брифінгів, щоб допомогти їм намітити, розробити і подати пропозиції щодо боротьби проти расизму та расової дискримінації.

10. У галузі інформації треба ширше висвітлювати роботу Комітету ліквідації расової дискримінації і розпочати кампанію ратифікації відповідних міжнародних документів про боротьбу з расизмом та расовою дискримінацією, щоб добитися спільного дотримання цих документів до кінця другого Десятиліття. У цьому зв'язку дуже важливу роль могла б відіграти

запропонована всесвітня інформаційна кампанія в галузі прав людини, яка буде розглянута Генеральною Асамблеєю на її сорок третій сесії.

11. Генеральна Асамблея має розглянути питання про майбутнє фінансування Комітету ліквідації расової дискримінації, щоб врегулювати нинішній несприятливий фінансовий стан Комітету, який серйозно заважає його належному функціонуванню.

12. Компетентні органи Організації Об'єднаних Націй в галузі прав людини повинні продовжувати розгляд можливості поновлення існуючих досліджень, що стосуються расизму, расової дискримінації та апартеїду, а також сучасних форм порушення прав людини стосовно контингенту, віднесеного до вразливих груп, приміром, меншин, корінного населення, робітників мігрантів та біженців.

13. Усвідомлюючи, що однією з головних цілей Програми другого Десятиліття дій боротьби проти расизму та расової дискримінації є діяльність у галузі освіти, необхідно розробити у співробітництві з ЮНЕСКО нові підходи у питаннях ефективного застосування принципу недискримінації та рівності на всіх рівнях системи освіти. Треба твердо підтримати зусилля щодо повної мобілізації потенціалу студентів та інших представників молоді, використовуючи їхній ентузіазм і переконаність у боротьбі проти расизму, расової дискримінації та апартеїду.

14. У боротьбі проти расизму, расової дискримінації та апартеїду слід використовувати неофіційні канали. Наприклад, спорт, музику, живопис та інші види мистецтва, щоб сприяти розвитку плідного діалогу між представниками різних культур. І щоб це загострювало чутливість сприймання боротьби проти расизму та расової дискримінації громадськістю.

15. Уряди повинні створювати сприятливі умови і розвивати правові міри, щоб допомогти захисту прав людини серед осіб, що належать до національних, релігійних, мовних та етнічних меншин, а також корінного населення, робітників-мігрантів та біженців.

16. Необхідно приділити увагу дослідженням зв'язків між ліквідацією расизму, расової дискримінації та апартеїду й повною реалізацією економічних, соціальних та культурних прав.

17. Не зважаючи на позитивну оцінку роботи Центру прав людини, було прийняте рішення про необхідність його зміцнення, щоб він міг ще ефективніше виконувати свої зростаючі обов'язки, і не в останню чергу в галузі боротьби з расизмом, расовою дискримінацією та апартеїдом.

Наукове видання

**ПРОГРАМА ДІЙ НА ДРУГЕ ДЕСЯТИЛІТТЯ
БОРОТЬБИ ПРОТИ РАСИЗМУ
І РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ**

ВИКЛАД ФАКТІВ № 5

Відповідальний за випуск і редактор *Євген Захаров*

Коректор *????????*

Комп'ютерна верстка *Олег Мірошніченко*

Підписано до друку *???.???.2004*

Формат 60 x 84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Тип Таймс

Друк офсетний. Умов. друк. арк. *??,??* Умов. фарб.-від. *??,??*

Умов.- вид. арк. *??,??* Наклад 1000 прим.

Розповсюджується безкоштовно

Харківська правозахисна група

61002, Харків, а/с 10430

ТОВ «Видавництво Фоліо»

61057, Харків, вул. Донець-Захаржевського, 6/8

Надруковано на обладнанні Харківської правозахисної групи

61002, Харків, вул. Іванова, 27, кв. 4